

Daar vindt hij de roerende woorden:

„Maar, o Heere, Gij zijt onze God en wij zijn maar aarde en stof; Gij zijt onze Schepper en wij zijn het werk Uwer handen; Gij zijt onze Herder en wij zijn Uw schapen; Gij zijt onze Verlosser, en wij zijn degenen, die Gij verlost hebt; Gij zijt onze Vader en wij zijn Uw kinderen en erfgenamen.”

Ziet, dat is echt Gereformeerd.

Maar wat onze broeder voorstaat is niet Gereformeerd, zelfs niet Christelijk Gereformeerd, doch heeft veel weg van wat er onder sommige oud-Gereformeerden leeft.

En nu zijn beschuldiging: ik hoorde eens een predikant spreken van kinderen Gods, die verloren gingen. Dat heeft onze broeder niet goed gehoord. Ik merkte reeds in het begin op, dat hij geen scherp luisteraar is. Dat kan een Gereformeerd predikant nooit gezegd hebben of hij moet geprekeerd hebben uit die hoofdstukken uit Genesis, waar de nakomelingen van Seth „kinderen Gods” worden genoemd. En heeft hij het gezegd, dan rustte op onze broeder de plicht, niet om er ruchtbaarheid aan te geven in „De Reformatie”, maar om met zijn bezwaar te gaan tot dien predikant en indien het niet hielp, tot den kerkeraad.

Eindelijk zijn klacht: het woord onbekeerd schijnt wel uit veler kerkelijk woordenboek reeds lang geschrapt te zijn.

Wat dit aangaat, kan ik onze correspondent niet beter raden dan een abonnement te nemen op „Menigerlei Genade”. Daarin worden preeken opgenomen van tal van predikanten, waarin het woord bekeering gedurig voorkomt.

Laat onze broeder God vragen, dat Hij hem van zijn onkunde en bevooroordeeld-zijn geneze.

Het is niet waar, dat hij de zeeslang heeft gezien. Toch beweert hij het.

Worde hem dit tot schuld.

Van twee recensies.

Wie kanst moet den hal en wie boeken, brochures of preeken uitgeeft de kritiek der recensies verwachten.

Als men aan het begin van zijn auteursloopbaan staat, dan beleef men daaronder weleens gelukke, maar ook ongelukkige oogenblikken. Maar later, als men zich het subjectieve aller recensies meer bewust wordt, blijft men er kalmer onder. Dan laat men hulde-recensies, ad patibulum (naar de galg) recensies, indifferente recensies rustig over zijn hoofd heengaan. Men neemt natuurlijk uit respect voor den recensent nauwkeurig nota van zijn beoordeeling, doet met rake opmerkingen gaarne winst, maar bij schifting valt er ook veel af, wat men niet gebruiken kan.

Toch is het van veel belang, dat men den recensent het vrije woord late, ook al is men het met hem niet eens. Behalve dat een auteur nooit als advocaat in eigen zaak moet optreden, moet hij ook geen poging doen kritiek te smoren. Het is dan ook een goede gewoonte, dat men recensies niet aan kritiek onderwerpt, een gewoonte, waaraan ook wij getrouw hopen te blijven.

Alleen wanneer iets in de recensie staat, wat niet den auteur zelf, maar een ander persoon raakt mag hij er op reageren.

Dit geval doet zich thans op tweeërlei manier voor.

* In een recensie van mijn werk over Prof. Baynck schreef Prof. Bouwman in „De Bazuin”:

„Op een punt is het misschien niet ondienstig een opmerking te maken. Dr Hepp schrijft, dat Baynck met de professoren Kuyper en Rutgers den Flakkeeschens Bijbel uitgaf. Dat is in zoverre waar dat Baynck's naam vóór den Bijbel staat gedrukt. Doch Dr Baynck heeft ons verzekerd, toen wij hem de opmerking maakten, dat in deze uitgave zoo

enorm veel fouten zijn, dat hij niet een enkel vel van dezen Bijbel vóór het afdrucken onder de oogen gehad heeft. De naam van Baynck had dus niet aan deze Bijbeluitgave mogen worden verbonden.”

Hier tegen nu moet ik even opkomen.

Baynck heeft wel degelijk een werkzaam aandeel gehad in de uitgave van dezen Bijbel. Zijn „Dagboek” wijst uit, dat hij met de Professoren Rutgers en Kuyper er meermalen over vergaderd heeft. Daar werd beraadslaagd over de regelen van bewerking. Die zijn mede door Baynck vastgesteld. Hij heeft dan ook voor dit alles honorarium genomen. Dit zou hij stellig niet hebben geaccepteerd, indien het hem niet toekwam. Dat hij geen drukproeven onder de oogen heeft gehad, is waar. Maar dit geldt, zoo wij wel zijn ingelicht, ook van Kuyper. Het nazien daarvan werd den seculen Rutgers opgedragen. Wie was er beter voor berekend dan hij? Dat er desniettemin staande zoo veel fouten in zijn blijven staan lag niet aan de mindere accuratesse van Prof. Rutgers, maar aan de drukkerij, die op zulk een monumentalen arbeid niet was ingericht.

Hieruit blijkt, hoe voorzichtig men moet zijn met persoonlijke gesprekken. Als men geen nader onderzoek instelt, kan men er zoo licht te veel uit afleiden.

De tweede recensie, waarop ik het oog had, is die van Dr de Moor in „De Heraut”, waarin hij mijn afscheidsprek bespreekt. Daarover wordt nog al veel met mij gesproken en het is de bijna stereotype vraag: wat zit daar toch achter? Laat ik daarop antwoorden, zooals ik telkens gedaan heb: er steekt heusch niets bijzonders achter. Daarvoor herleze men nog eens zijn recensie over mijn Baynck-biografie. En waar mij dringend verzocht werd een ingezonden stuk tegen deze recensie op te nemen, daar moest ik dit besluit weigeren. Men blaze deze zaak niet aan. En in ieder geval behoort zoo'n stuk niet aan „De Reformatie”, maar aan „De Heraut” te worden gezonden.

Wat er alleen achter steekt is een verschil in stijl- en taalopvatting tusschen Dr de Moor en mij. Dus heel geen principiële of persoonlijke kwestie. Zelfs hebben wij het er nog nooit met elkander over gehad, hoewel het voor ieder, die een beetje literair voelt, duidelijk is.

De stijlopvatting van Dr de Moor herinnert mij in vele — niet in alle — opzichten aan den te weinig gewaardeerden Hoogenhark. Ook zijn literaire kritiek, waar vaak snee in zit. Die stijlopvatting is de mijne niet. Daarover zou misschien weleens een aardig pro en contra (aan alle vinnigheid gespeend) in onze „Reformatie” zijn te voeren. Maar op het oogenblik is dat buiten de orde.

Hiermee staat in verband zeker verschil in taalopvatting. Ik zie er b.v. heeltemaal geen been in om een transitief werkwoord intransitief te gebruiken. Zelfs niet om een niet bestaand woord te gebruiken. Als ik er mijn gedachte maar beter door uitdrukken kan. In deze heb ik mij aan de tyrannie van Terwey's spraakkunst reeds lang onworsteld. En nu wil ik daarmee niet zeggen, dat Dr de Moor daaronder nog leeft, maar hij is er toch meer aan gebonden dan ik.

Ziet daar, voorzover ik weet, alles.

Overigens zingt natuurlijk elk vogeltje, gelijk het gebekt is.

Deze recensie zou mij dan ook geen aanleiding geven erop in te gaan, indien Dr de Moor de dichtregels, waarmee ik mijn preek eindigde:

Parel aan Zijn halskarkant

Zal ik bij den diamant

Op de borst van Jezus hangen,

niet als „rijmelarij” had gekwalificeerd.

Indien ze van mij waren, zou ik erover zwijgen. Maar ze zijn van niemand minder dan Bilderdijk.

Nu zal ik niet beweren, dat alles wat Bilderdijk dichtte 18 karaats was, maar in de stemming, waarin hij dit lied heeft gezongen, was het gevaar voor „rijmelarij” buitengesloten.

Omdat ik zulk een warm voorstander ben van versterking van het mystieke element in de prediking (een wensch, die ook tot uiting komt in de kritiek zoowel van ouderen als jongeren), mits de ontsluiting van Gods Woord, de opbouw in de kennis en de praktische vermaning er geen schade onder lijde, voelde ik mij tot die regels bijzonder aangetrokken.

Zij drukken ongeveer hetzelfde uit, als wat men vroeger (en misschien tegenwoordig ook nog wel) in het gebed van menigen prediker hoorde, dat velen uit de heidenen of uit de onbekeerden „mochten gehecht worden als een schitterende parel in de duurgekochte Middelaarskroon van Koning Jezus”.

Maar deze regels zijn echter, fijner, doorvoelder. Ik moet hierin Bilderdijk dan ook in bescherming nemen.

Trouwens deze regels hebben een geschiedenis. Kloos liet er zich in zijn Inleiding op zijn Bloemlezing uit Bilderdijk ongunstig over uit. Doch Kuyper gaf hem te verstaan (indien Dr de Moor er prijs op stelt, wil ik te gelegener tijd het letterlijke citaat gaarne opschommelen), dat hij zoo alleen oordeelen kon, omdat hij de hoogere affiniteit met Bilderdijk miste.

Natuurlijk geldt dit van Dr de Moor niet.

Ik voor mij denk hier aan tijdelijke kortsluiting in zijn kunstzinnig apparaat.

Want desondanks blijft ik Dr de Moor waardeeren als een literair fijnproever.

Meende ik in het eerste geval Baynck, in het tweede meende ik Bilderdijk te moeten verdedigen. HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De vrijheid der vrije School bedreigd.

II.

Sinds ik mijn eerste artikel schreef is het adres van den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel aan de Tweede Kamer over het nieuwe wetsontwerp verschenen. Het komt mij gewenscht voor om ook in ons blad een résumé van dat rapport op te nemen, opdat de lezers nog eens rustig kunnen nagaan, hoe de Schoolraad over de wijziging van de L.O.-wet oordeelt. De bijzonder belangrijke gedeelten zijn gespatieerd gedrukt.

In de inleiding op het rapport dringt de Schoolraad, bij wien thans 1171 scholen met den Bijbel zijn aangesloten en in wiens midden bovendien verlegenwoordigers van de Vereeniging voor Chr. Nat. Schoolonderwijs, het Geref. Schoolverband, de Unie „Een School met den Bijbel” en de Vereeniging van Chr. Ond. in Nederland en de O. B. zitting hebben, er op aan, dat bij de te nemen maatregelen de verbeteringen, bij de L.O.-wet 1929 in ons onderwijs aangebracht, zooveel als slechts eenigszins mogelijk is, zullen ontzien worden.

De Schoolraad is in dit rapport niet teruggekomen op de ernstige principiële bezwaren, welke z.i. tegen de geldende wet bestaan en die voor een deel zijn opgenomen in het Rapport inzake het ontwerp der L.O.-wet, in het jaar 1919 door hem uitgebracht. Op wegneming van deze bezwaren wordt krachtig aangedrongen. „Ernstige bezwaren” zegt het adres „bestaan ook tegen enkele der thans voorgestelde wijzigingen. Dit wetsontwerp toch legt der bijzondere school, terwille van een dusgenaamde, maar verkeerd begrepen „gelijkstelling” (alhoewel dit hetzelfde ware als de financiële gelijkstelling, welke de Grondwet eischt) nieuwe banden aan, welke door niets gerechtvaardigd worden; het beknoot opnieuw de vrijheid van het bijzonder onderwijs en weert iedere uiting van het particulier initiatief, elk ontplooiën der maatschappelijke krachten welbewust af. Men zie de wijzigingen in de artt. 6, 28, het nieuwe art. 30 bis, de wijzigingen in art. 73 en in de daarmee samenhangende artt. 79, 83, 90, 205; de veranderingen in art. 125 en in de artt. betreffende de opleiding (156, 163, 170). Het wetsontwerp zet ons opnieuw een schrede

heid gedaan had, zijn kerkideaal, zooals dat in Confidentie nader werd uitgewerkt.

Uit het verloop der kerkhistorie toont hij hier aan, dat noch door oplegging aan allen van eenzelfde vorm, noch door onverschilligheid jegens allen vorm, maar alleen door ontwikkeling van elks eigen vorm naar zijn aard de eenigheid des geloofs gezocht moet worden.

De bevestigde deed drie dagen later zijn intrede met een predikatie over hetzelfde onderwerp: De eenigheid des geloofs.

52. Ons Huis. Leerrede, gehouden den 18den Augustus 1873, in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Amsterdam, H. De Hoogh & Co., 1873.

Amsterdamsche vrienden gaven Dr Kuyper in 1872 een huis ten geschenke: „De Saffierberg” op de Prins Hendrikkade 173. Onder het motto: „Ick sal u op saphyren grontvesten”, Jesaja LIV:11, verscheen nu in groot royaal octavo deze preek over Prediker XII:5m, waarin het gaan naar het eeuwige huis wordt voorgesteld als de onontwikkeldbare wet die ons menschelek leven verklaart, dat leven adelt en aan dat leven zijn ernst leent.

De luxe uitgave wordt ingeleid met een opdracht, die in de gewone editie en ook in den bundel Predikatiën van 1913 niet voorkomt. We drukken ze daarom hier woordelijk af:

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LIV.

50. Uit het Woord. Stichtelijke Bijbelstudien. Eerste Bundel. Amsterdam, J. H. Kruij, 1873.

Met dezen bundel begon Dr Kuyper de uitgave van die vele artikelenreeksen, waarmee hij van week tot week de Gereformeerde Theologie onder het volk bracht.

Hier behandelt hij de volgende onderwerpen:

I. De Naam in de H. Schrift.

II. Heilsfeit en Heilswoord.

III. Heiligen.

IV. Welbehagen en Ontferming.

V. Thabor.

VI. De Spitse der Openbaring.

Met deze opstellen was hij begonnen in De Heraut van 7 October 1870 en geëindigd in het Zondagsnummer van De Standaard, 30 Juni 1872. De bundel verscheen in afleveringen gedurende de jaren 1872 en '73.

Typeerend voor den indruk, dien deze Bijbelstudien op de lezers maakten, is de volgende recensie van Dr Hoedemaker:

Misschien gaat het velen als mij. Wanneer De Standaard Zaterdagsnamiddags komt, is ons eer-

ste werk om de eerste kolommen der tweede bladzijde te lezen. Voorts wordt de Bijbelstudie op de eerste bladzijde even terloops ingezien. Het onderwerp interesseert ons, de stijl boeit ons, de inhoud verrast ons; wij zijn het er dikwerf niet geheel mede eens, maar schorten ons oordeel op, totdat wij het verband begrepen hebben, en naarmate het stuk meer onze belangstelling wekt, wordt het blad spoediger weggeborgen, om later, wanneer de reeks compleet is, te voorschijn te worden gebracht. Maar helaas! er komt zoo weinig van. Het eene verdringt in onze wereld het andere en van overlezen is na verloop van tijd geen sprake meer. Hier hebben wij echter de gehele reeks van opstellen, die onze aandacht hebben getrokken. Met dankbaarheid ontvangen we dit boekje, kondigen het met voorliefde aan, om het later meer uitvoerig te bespreken, althans de aandacht op een paar stukken te vestigen, en onze op- en aanmerkingen ten beste te geven. De Vereeniging, Christelijke Stemmen, dl. XXVIII, blz. 149 en 150.

Zie verder nog hetzelfde maandschrift, dl. XXIX, blz. 473, 570 en 578.

51. Eenheid. Rede ter bevestiging van Ds P. van Son, gehouden 31 Augustus 1873 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Amsterdam, H. De Hoogh & Co., 1873.

In deze bevestigingspreek over Efeze 4:13a telt Dr Kuyper, evenals hij dat in die over Vrij-

terug op vertegenwoordiging als zij niet

Berlinne Bestuur adres voor zeer duid verkeerde steeds v al meer u leven en keeren za

Het on maar van Staat en beroende standige stemming macht, w

maatsch in wier paa komt het alge hare laak vermogen

Eerst w uitgegaan het, lowe bemoeiing maatschap belang is, krachtig

Uit h School School keurt, e worden school Gewet

feit dat doelde en inderdaad verplecht

Ontrent rapport: langer het aantal

In stee juist omg met zich l op ten bod hij een ver der openb

Een zoo bovendien. eschen, d

De regel Staten kan te houden

Het geva en School systeem v nadoelen t duiken

Aan h niet ver dere on te stelt heid lig

voor pa aan te t sijn door leven e een offi uer kin

Integgen als — wat uitgaven d van een of trachten te

Het voor correctief v bovendien

Art. 28 aangeven; door de g

De voor de kleinere mogelijk, d samen 40 onderwijzen leerling aan wel niet ve de een drie 70 leerlinge

1) Parle VIII en X

or it

Toe mijn vriend ken, namer Zoo il

verjaa in der volloo lieve goede, wense

Dat en ov hart m ook d

verlokt vindin berste en lla

dan oc En toe

God g de mij eigen

staan, nadele spreke

was h Ver, m